

„ARTEMIS“ SUSITARIMAS

BENDRADARBIAVIMO VYKDANT CIVILINĖS PASKIRTIES

MĖNULIO, MARSO, KOMETŲ IR ASTEROIDŲ TYRINĖJIMUS BEI

PANAUDOJANT JUOS TAIKIAIS TIKSLAIS PRINCIPAI

TURINYS

Puslapis

1 STRAIPSNIS. TIKSLAS IR TAIKYMO SRITIS	2
2 STRAIPSNIS. ĮGYVENDINIMAS	2
3 STRAIPSNIS. TAIKŪS TIKSLAI.....	3
4 STRAIPSNIS. SKAIDRUMAS	3
5 STRAIPSNIS. SĄVEIKUMAS.....	3
6 STRAIPSNIS. SKUBI PAGALBA	3
7 STRAIPSNIS. KOSMINIŲ OBJEKTŲ REGISTRACIJA	3
8 STRAIPSNIS. MOKSLINIŲ DUOMENŲ PASKELBIMAS	4
9 STRAIPSNIS. KOSMINĖS ERDVĖS PAVELDO IŠSAUGOJIMAS	4
10 STRAIPSNIS. KOSMINĖS ERDVĖS IŠTEKLIAI.....	4
11 STRAIPSNIS. KONFLIKTŲ VENGIMAS VYKDANT VEIKLĄ KOSMINĖJE ERDVĖJE	5
13 STRAIPSNIS. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS	7

Šio Susitarimo Šalys,

PRIPAŽINDAMOS savo abipusį interesą tirti bei naudoti kosminę erdvę taikiais tikslais ir **PABRĖŽDAMOS** nuolatinę esamų dvišalių susitarimų dėl bendradarbiavimo kosminės erdvės srityje svarbą;

ATKREIPDAMOS DĖMESĮ į naudą, kurią visai žmonijai duos bendradarbiavimas dėl kosminės erdvės naudojimo taikiais tikslais;

SKELBDAMOS naują tyrinėjimų eros pradžią praėjus daugiau kaip 50 metų po istorinio „Apollo 11“ nusileidimo Mėnulyje ir daugiau kaip 20 metų po ilgalaikės žmonių misijos tarptautinėje kosminėje stotyje;

DALINDAMOSI bendra dvasia ir siekiu, kad kiti žmogaus kelionės į kosmosą žingsniai įkvėptų dabartines ir būsimas kartas tyrinėti Mėnulį, Marsą ir kitus pasaulius;

REMDAMASI „Apollo“ programos, kuri buvo naudinga visai žmonijai, palikimu, programa „Artemis“ Mėnulyje išlaipins pirmąją moterį bei kitą vyrą ir kartu su tarptautiniais bei komerciniais partneriais pradės tvarų, humanišką Saulės sistemos tyrinėjimą;

ATSIŽVELGDAMOS į tai, kad būtinas geresnis pripažintų bei atsirandančių kosminės erdvės tyrinėtojų veiksmų koordinavimas ir bendradarbiavimas;

SUPRASDAMOS pasaulinę kosminės erdvės tyrinėjimo ir komercijos naudą;

PRIPAŽINDAMOS kolektyvinį interesą išsaugoti kosminės erdvės paveldą;

PATVIRTINDAMOS, kad svarbu laikytis *Sutarties dėl valstybių veiklos principų tyrinėjant ir naudojant kosminę erdvę, įskaitant Mėnulį ir kitus dangaus kūnus* (toliau – Kosminės erdvės sutartis), kurią valstybės pakviestos pasirašyti 1967 m. sausio 27 d., *Susitarimo dėl astronautų gelbėjimo, astronautų grąžinimo ir į kosminę erdvę paleistų objektų grąžinimo* (toliau – Susitarimas dėl gelbėjimo ir grąžinimo), kurį valstybės pakviestos pasirašyti 1968 m. balandžio 22 d., *Konvencijos dėl tarptautinės atsakomybės už kosminių objektų padarytą žalą* (toliau – Konvencija dėl atsakomybės), kurią valstybės pakviestos pasirašyti 1972 m. kovo 29 d., ir *Konvencijos dėl į kosminę erdvę paleistų objektų registravimo* (toliau – Registravimo konvencija), kurią valstybės pakviestos pasirašyti 1975 m. sausio 14 d., o taip pat veiksmų koordinavimo per daugiašalius forumus, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Kosminės erdvės taikaus naudojimo komitetą (toliau – COPUOS), naudą toliau dedant pastangas siekti visuotinio sutarimo svarbiausiais kosminės erdvės tyrinėjimo ir naudojimo klausimais; ir

NORĖDAMOS įgyvendinti Kosminės erdvės sutarties bei kitų atitinkamų tarptautinių dokumentų nuostatas ir taip pasiekti politinį susitarimą dėl abipusiai naudingos praktikos tyrinėjant ir naudojant kosminę erdvę ateityje, didžiausią dėmesį skiriant veiksmams programai „Artemis“ paremti;

ĮSIPAREIGOJA laikytis tokių principų:

1 STRAIPSNIS. TIKSLAS IR TAIKYMO SRITIS

Šio Susitarimo tikslas – siekiant tolesnės pažangos įgyvendinant „Artemis“ programą, pasitelkus praktinius principus, gaires ir geriausią praktiką, suformuoti bendrą viziją, kuri leistų pagerinti kosminės erdvės tyrinėjimo ir naudojimo civiliniais tikslais valdymą. Praktinių principų, gairių ir geriausios praktikos vykdant veiklą kosminėje erdvėje laikymosi tikslas – padidinti veiklos operacijų saugumą, sumažinti neapibrėžtumą ir skatinti tvarų bei praktine prasme reikšmingą kosminės erdvės naudojimą visos žmonijos labui. Šis Susitarimas – tai politinis įsipareigojimas laikytis jame aprašytų principų, daugelis kurių numato Kosminės erdvės sutartyje ir kituose dokumentuose išdėstytų svarbių įsipareigojimų įgyvendinimą praktiškai.

Šiame Susitarime išdėstyti principai yra taikytini civilinės paskirties veiklai kosminėje erdvėje, kurią vykdo kiekvieno šio Susitarimo Šalies civilinės kosmoso agentūros. Tokia veikla gali būti vykdoma Mėnulyje, Marse, kometose ir asteroiduose, įskaitant jų paviršius ir popaviršinius sluoksnius, o taip pat Mėnulio ar Marso orbitoje, Žemės ir Mėnulio sistemos Lagranžo taškuose ir judėjimo tarp šių dangaus kūnų ir buvimo vietos trajektorijoje. Šio Susitarimo Šalys numato savo veikloje įgyvendinti šiame Susitarime išdėstytus principus, prireikus imdamosi misijų planavimo ir sutartinių mechanizmų su jų vardu veikiančiais subjektais įgyvendinimo.

2 STRAIPSNIS. ĮGYVENDINIMAS

1. Bendradarbiavimas kosminės erdvės tyrinėjimo ir jos naudojimo tikslais gali būti įgyvendinamas pasitelkiant atitinkamas priemones, pavyzdžiui, susitarimo memorandumus, įgyvendinimo susitarimus pagal galiojančias tarpvyriausybines sutartis, agentūrų tarpusavio susitarimus ar kitus dokumentus. Tokiuose dokumentuose turėtų būti nuoroda į šį Susitarimą ir atitinkamos nuostatos, skirtos šiame Susitarime išdėstytiems principams įgyvendinti:
 - a) Šio Susitarimo Šalys arba joms pavaldžios agentūros šiame straipsnyje minėtuose dokumentuose turėtų apibūdinti civilinio bendradarbiavimo veiklos pobūdį, mastą ir tikslus;
 - b) tikimasi, kad į pirmiau minėtus šio Susitarimo Šalių dvišalius dokumentus bus įtrauktos kitos tokiam bendradarbiavimui vykdyti būtinos nuostatos, įskaitant nuostatas dėl atsakomybės, intelektinės nuosavybės ir prekių bei techninių duomenų perdavimo;
 - c) visa bendradarbiavimo veikla turėtų būti vykdoma laikantis kiekvienai šio Susitarimo Šaliai taikomų teisinių įsipareigojimų; ir
 - d) kiekviena šio Susitarimo Šalis įsipareigoja imtis tinkamų priemonių užtikrinti, kad jos vardu veikiantys subjektai laikytųsi šio Susitarimo principų.

3 STRAIPSNIS. TAIKŪS TIKSLAI

Šio Susitarimo Šalys patvirtina, kad bendradarbiavimo veikla pagal šį Susitarimą turėtų būti vykdoma tik taikiais tikslais ir laikantis atitinkamos tarptautinės teisės.

4 STRAIPSNIS. SKAIDRUMAS

Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja skaidriai ir plačiai bei laikydamosi savo nacionalinių teisės aktų ir taisyklių skleisti informaciją apie savo nacionalinę kosmoso politiką ir kosminės erdvės tyrinėjimo planus.

Šio Susitarimo Šalys planuoja sąžiningai bei laikydamosi Kosminės erdvės sutarties XI straipsnio nuostatų dalintis su visuomene ir tarptautine mokslo bendruomene mokslinė informacija, gauta vykdant veiklą pagal šį Susitarimą.

5 STRAIPSNIS. SĄVEIKUMAS

Šio Susitarimo Šalys pripažįsta, kad sąveikios ir bendros tyrimų infrastruktūros bei standartų, apimant ne vien tik degalų laikymo ir tiekimo sistemas, nusileidimo struktūras, ryšių sistemas bei energijos tiekimo sistemas, kūrimas pagerins kosminėje erdvėje vykdomus tyrinėjimus, mokslus atradimus ir jų naudojimą komerciniais tikslais. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja dėti deramas pastangas panaudoti dabartinius kosminėje erdvėje esančios infrastruktūros sąveikumo standartus, o jei jų nėra arba jie netinkami – juos parengti bei tų standartų laikytis.

6 STRAIPSNIS. SKUBI PAGALBA

Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja dėti visas deramas pastangas suteikiant būtiną pagalbą personalui, kuris pateko į nelaimę kosminėje erdvėje, ir pripažįsta savo įsipareigojimus pagal Susitarimą dėl gelbėjimo ir grąžinimo.

7 STRAIPSNIS. KOSMINIŲ OBJEKTŲ REGISTRACIJA

Pagal šį Susitarimą vykdomo bendradarbiavimo atveju šio Susitarimo Šalys įsipareigoja nustatyti, kuri iš jų turėtų įregistruoti atitinkamą kosminį objektą pagal Registravimo konvenciją. Vykdydamos veiklą, susijusią su Šalimi, kuri nėra Registravimo konvencijos šalis, siekdamas nustatyti tinkamas registravimo priemones šio Susitarimo Šalys numato bendradarbiauti ir konsultuotis su ta Šalimi, kuri nėra Registravimo konvencijos šalis.

8 STRAIPSNIS. MOKSLINIŲ DUOMENŲ PASKELBIMAS

1. Šio Susitarimo Šalys pasilieka teisę platinti ir skelbti visuomenei informaciją apie savo veiklą. Siekdamas tinkamai apsaugoti bet kokią Šalims nuosavybės teise priklausančią ir (arba) mokslinio ar techninio pobūdžio kontroliuojamą informaciją, šio Susitarimo Šalys numato iš anksto tarpusavyje derinti informacijos, susijusios su kitų šio Susitarimo Šalių veikla pagal šį Susitarimą, viešinimą.
2. Šio Susitarimo Šalys yra įsipareigojusios atvirai dalintis moksliniais duomenimis. Šio Susitarimo Šalys numato laiku ir tinkamai suteikti galimybę visuomenei bei tarptautinei mokslo bendruomenei susipažinti su moksliniais rezultatais, gautais vykdančioms bendradarbiavimo veiklas pagal šį Susitarimą.
3. Įsipareigojimas atvirai dalintis moksliniais duomenimis nėra taikomas privataus sektoriaus veiklai, išskyrus atvejus, jei tokia veikla yra vykdoma šio Susitarimo Šalies vardu.

9 STRAIPSNIS. KOSMINĖS ERDVĖS PAVELDO IŠSAUGOJIMAS

1. Šio Susitarimo Šalys numato laikydamosi bendradarbiaujant tarpusavyje parengtų standartų ir praktikų išsaugoti kosminės erdvės paveldą, kuriam jų nuožiūra priskiriamos istoriškai svarbios žmonių ar robotų nusileidimo vietos, žmogaus darbo produktai, erdvėlaiviai ir kiti veiklos dangaus kūnuose įrodymai.
2. Siekdamas prisidėti prie daugiašalių pastangų toliau plėtoti tarptautinę praktiką ir kosminės erdvės paveldo išsaugojimui taikomas taisyklės, šio Susitarimo Šalys numato pasinaudoti savo patirtimi, kurią įgijo įgyvendindamos šį Susitarimą.

10 STRAIPSNIS. KOSMINĖS ERDVĖS IŠTEKLIAI

1. Šio Susitarimo Šalys pažymi, kad kosminės erdvės išteklių naudojimas, kuris ypač padeda užtikrinti saugią ir tvarią veiklą, gali būti naudingas žmonijai.
2. Šio Susitarimo Šalys pabrėžia, kad kosminės erdvės išteklių gavyba ir naudojimas, įskaitant bet koki jų išgavimą iš Mėnulio, Marso, kometų ar asteroidų paviršiaus ar popaviršinių sluoksnių, turėtų būti vykdomas laikantis Kosminės erdvės sutarties bei remiant saugią ir tvarią veiklą kosmose. Šio Susitarimo Šalys patvirtina, kad vadovaujantis Kosminės erdvės sutarties II straipsniu kosminės erdvės išteklių gavyba nėra savaiminio nacionalinio pasisavinimo objektas, ir kad su kosminės erdvės ištekliais susijusios sutartys bei kiti teisiniai dokumentai turėtų atitikti minėtos Sutarties nuostatas.
3. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja Kosminės erdvės sutartyje numatyta tvarka informuoti Jungtinių Tautų generalinį sekretorių, visuomenę ir tarptautinę mokslo bendruomenę apie savo vykdomą kosminės erdvės išteklių gavybą.

4. Šio Susitarimo Šalys numato pasinaudoti patirtimi, kurią įgijo įgyvendindamos šį Susitarimą, ir prisidėti prie daugiašalių pastangų toliau tobulinti tarptautinę praktiką bei kosminės erdvės išteklių gavybai ir naudojimui taikomas taisykles, įskaitant nuolatinės pastangas COPUOS darbe.

11 STRAIPSNIS. KONFLIKTŲ VENGIMAS VYKDANT VEIKLĄ KOSMINĖJE ERDVĖJE

1. Šio Susitarimo Šalys pripažįsta ir dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą laikytis Kosminės erdvės sutarties, įskaitant nuostatas dėl būtinumo tinkamai atsižvelgti ir dėl žalos bei trukdymo.
2. Šio Susitarimo Šalys tvirtai pareiškia, kad kosminės erdvės tyrinėjimai ir naudojimas turėtų būti vykdomi tinkamai atsižvelgiant į 2019 m. COPUOS priimtas Jungtinių Tautų gaires dėl veiklos kosminėje erdvėje ilgalaikio tvarumo su visais jų atitinkamais pakeitimais dėl veiklos operacijų už žemosios Žemės orbitos ribų pobūdžio.
3. Vadovaudamasi Kosminės erdvės sutarties IX straipsniu, šio Susitarimo Šalis, kuri leido vykdyti veiklą pagal šį Susitarimą, įsipareigoja laikytis būtinumo tinkamai atsižvelgti principo. Šio Susitarimo Šalis, turinti pagrindo manyti, kad galėjo patirti arba patyrė žalą ir trukdymus, gali prašyti surengti konsultacijas su šio Susitarimo Šalimi arba bet kokia kita Kosminės erdvės sutarties šalimi, kuri leido vykdyti veiklą.
4. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja stengtis susilaikyti nuo bet kokių tyčinių veiksmų, galinčių sukelti žalą ir trukdyti kitoms Šalims naudotis kosmine erdve savo veiklai pagal šį Susitarimą vykdyti.
5. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja teikti vieną kitai būtiną informaciją apie veiklos, kurią jos vykdo kosminėje erdvėje pagal šį Susitarimą, vietą ir pobūdį, jei šio Susitarimo Šalis turi pagrindo manyti, kad kitos šio Susitarimo Šalies veikla gali sukelti žalą ir trukdyti jos veiklai kosminėje erdvėje arba kelti pavojų tos veiklos saugumui.
6. Siekdamos prisidėti prie daugiašalių pastangų toliau tobulinti tarptautinę praktiką, kriterijus ir taisykles, taikomas apibrėžiant ir nustatant saugumo zonas, keliamą žalą ir trukdymą, šio Susitarimo Šalys numato pasitelkti savo patirtį, kurią įgijo įgyvendindamos šį Susitarimą.
7. Siekdamos įgyvendinti savo įsipareigojimus pagal Kosminės erdvės sutartį ir išvengti žalos bei trukdymo, šio Susitarimo Šalys numato teikti pranešimus apie savo veiklą ir įsipareigoja derinti veiksmus su visais susijusiais subjektais. Teritorija, kurioje siekiant išvengti žalos ir netrukdyti kitiems bus teikiamas toks pranešimas ir derinami veiksmai, vadinama saugumo zona. Tokia saugumo zona turėtų būti sritis, kurioje einamosios atitinkamos veiklos operacijos arba anomalus įvykis pagrįstai galėtų sukelti žalą ir trukdyti. Šio Susitarimo Šalys numato laikytis tokių saugumo zonoms taikomų principų:
 - a) saugumo zonos dydis ir taikymo sritis bei pranešimas ir veiksmų derinimas turėtų atitikti vykdomų operacijų pobūdį bei aplinką, kurioje vykdomos tokios operacijos;

- b) saugumo zonos dydis ir taikymo sritis turėtų būti nustatoma pagrįstai, remiantis visuotinai pripažintais mokslo ir inžinerijos principais;
 - c) tikimasi, kad laikui bėgant, saugumo zonų pobūdis ir buvimas keisis priklausomai nuo atitinkamos operacijos būsenos. Pasikeitus operacijos pobūdžiui, veiklą vykdanči šio Susitarimo Šalis turėtų atitinkamai pakeisti susijusios saugumo zonos dydį ir taikymo sritį. Faktiškai saugumo zonos bus laikinos ir nutraukus atitinkamą operaciją, jų nebeliks; ir
 - d) šio Susitarimo Šalys turėtų nedelsdamos Kosminės erdvės sutarties XI straipsnyje numatyta tvarka informuoti kitas šio Susitarimo Šalis bei Jungtinių Tautų generalinį sekretorių apie bet kokios saugumo zonos nustatymą, jos pakeitimą ar panaikinimą.
8. Saugumo zoną eksploatuojanti šio Susitarimo Šalis įsipareigoja, kad bet kuriai kitai šio Susitarimo Šaliai pareikalavus, pateiks jai pagrindinę su ta zona susijusią informaciją, laikydamasi kiekvienai šio Susitarimo Šaliai taikomų nacionalinių teisės aktų ir taisyklių.
9. Šio Susitarimo Šalis, kuri nustato, eksploatuoja arba panaikina saugumo zoną, šiuos veiksmus turėtų atlikti užtikrindama viešojo ir privataus personalo, įrangos ir operacijų apsaugą nuo žalos ir trukdymo. Prireikus, šio Susitarimo Šalys turėtų kaip įmanoma praktiškai greičiau ir tuo pačiu metu pagalvodamos apie tinkamą nuosavybės teisę priklausančios ir mokslinio ar techninio pobūdžio kontroliuojamos informacijos apsaugą, viešai paskelbti atitinkamą informaciją apie tokias saugumo zonas, nurodant ir jose vykdomų operacijų mastą bei bendrą pobūdį.
10. Siekdamos išvengti žalos ir trukdymo kitoms operacijoms pagal šį Susitarimą, šio Susitarimo Šalys įsipareigoja gerbti pagrįstai nustatytas saugumo zonas, ir prieš pradėdamos vykdyti operacijas pagal šį Susitarimą nustatytoje saugumo zonoje, iš anksto apie tai pranešti kitoms Šalims ir derinti veiksmus tarpusavyje.
11. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja naudoti saugumo zonas, kurios, kaip tikimasi, keisis, plėtosis arba bus panaikintos atsižvelgiant į konkrečios veiklos būseną, tokiais būdais, kurie skatintų demonstruoti mokslinius atradimus ir technologijas bei saugią ir efektyvią kosminės erdvės išteklių gavybą bei naudojimą, tuo siekiant remti tvarų kosminės erdvės tyrinėjimą ir kitas operacijas. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja, kad naudodamos saugumo zonas laikysis laisvos prieigos prie visų dangaus kūnų sričių principo ir visų kitų Kosminės erdvės sutarties nuostatų. Be to, atsižvelgusios į abipusę patirtį ir surengusios konsultacijas tarpusavyje bei su tarptautine bendruomene, šio Susitarimo Šalys įsipareigoja ilgainiui atitinkamai pakoreguoti saugumo zonų naudojimą.

12 STRAIPSNIS. KOSMOSO ŠIUKŠLĖS

1. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja, kad planuojamos misijas, suplanuos kosmoso šiukšlių mažinimą, jei taikoma, saugiai, laiku ir veiksmingai pasyvinant erdvėlaivius ir juos sunaikinat misijoms pasibaigus. Bendradarbiavimo misijų atveju tokiuose planuose turėtų būti aiškiai nurodyta, kuriai šio Susitarimo Šaliai tenka pagrindinė atsakomybė už misijos pabaigos planavimą ir įgyvendinimą.

2. Šio Susitarimo Šalys įsipareigoja kaip įmanoma labiau apriboti naujų, ilgai išliekančių kenksmingų šiukšlių, kurios atsiranda vykdant įprastas operacijas, sudužus įrangai eksploatavimo etapu ar misijai pasibaigus, įvykus avarijoms ar suartėjus kosminiams kūnams, susidarymą, ir tuo tikslu imtis atitinkamų priemonių, pavyzdžiui, rinktis saugius skrydžio profilius ir eksploatavimo konfigūracijas bei sutvarkyti kosminės erdvės struktūras misijoms pasibaigus.

13 STRAIPSNIS. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

1. Remdamosi anksčiau sudarytų susitarimų konsultaciniais mechanizmais šio Susitarimo Šalys įsipareigoja periodiškai konsultuotis, kad galėtų apžvelgti, kaip įgyvendinami šiame Susitarime išdėstyti principai, ir keistis nuomonėmis apie galimas bendradarbiavimo ateityje sritis.
2. Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybė saugos šio Susitarimo originalą, o Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui perduos šio Susitarimo kopiją, kuri nėra registruojama Jungtinių Tautų Chartijos 102 straipsnyje nustatyta tvarka turint tikslą ją išplatinti visoms Organizacijos narėms kaip oficialų Jungtinių Tautų dokumentą.
3. Po 2020 m. spalio 13 d. bet kuri valstybė, siekianti tapti šio Susitarimo Šalimi, šio teksto papildymo tikslu gali pateikti savo parašą Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybei.

Priimta 2020 m. spalio 13 d., anglų kalba.

[ŠALIS]:

[Vardas ir pavardė]

[Pareigos]

[Organizacija]

Data: _____